

vyvozovat žádné určité závěry. Řada studentů totiž vůbec nemusela své studium dokončit, jiní pak mohli dosáhnout více akademických gradů na různých univerzitách. Tyto důležité údaje uvedení pouhého počtu studentů nereflektuje. Přínosnější by bylo sledování jejich společenské a geografické mobility, tzn. zjišťování profesních kariér nebo do jaké míry zůstávali působit v místě svého studia, zda a v jakém počtu se studenti naopak vraceli do svého rodného města a případně jaké zde na základě nabytého vzdělání zaujímali postavení.

I přes výše uvedené výhrady se jedná o záslužný počín už jenom proto, že území dnešního Slovenska patřilo počtem a hustotou mezi nejvíce urbanizované části Uherského království, kdy právě jednotlivé městské aglomerace podstatně ovlivňovaly jeho hospodářský a společenský vývoj. Svou systematickou koncepcí lexikon umožňuje rychlou orientaci při hledání informací ke konkrétnímu městu nebo oblasti. Tomu napomáhá jak opakování některých údajů u více měst (například privilegia udělená společně více městům najednou, události týkající se několika měst apod.), tak použití křížových odkazů mezi jednotlivými kapitolami, pokud se obsah popisovaných údajů opět vztahuje k několika městským aglomeracím zároveň, což se týká především chronologie nebo stavebního vývoje a topografie. Ocenit lze také uvedení současného německého a maďarského pojmenování města v záhlaví každého hesla.

MARTIN MUSÍLEK

Prier et combattre. Dictionnaire européen des ordres militaires au Moyen Âge, dir. Nicole BÉRIOU – Philippe JOSSEMAND, Fayard, Paris 2009

1032 s., ISBN 978-2-213-62720-5

Na 240 autorů, 1128 hesel, 1032 stran a téměř dvě stovky ilustrací, map a plánů – takové jsou základní parametry nového slovníku středověkých rytířských řádů, příznačně nazvaného „Modlit se a bojovat“. Kniha je výsledkem ambiciózního projektu soustředit veškeré bádání o jednotlivých rytířských řádech ze všech koutů Evropy do jednoho encyklopedického svazku. Tato snaha má v novější historiografii jistě své předchůdce, stačí namátkou citovat díla autorů, jakými jsou Desmond Seward (*The Monks of War. The Military*

Religious Orders, 1972), Alan Forey (*The Military Orders. From the Twelfth to the Early Fourteenth Century*, 1992) nebo Alain Demurger (*Chevaliers du Christ. Les ordres religieux-militaires au Moyen-Âge*, 2002), avšak publikace, jejíž vydání se ujali francouzští medievisté Nicole Bériou a Philippe Josserand, nemá ve svém rozsahu a šíři autorského kolektivu obdoby. Editorům svazku se podařilo soustředit všechny lokální historio-geografické proudy, doposud často oddělené podle jednotlivých řádů či regionů, do ohromného toku, jehož koordinace a regulace jistě nebyla snadným úkolem. Téma středověkých vojensko-náboženských řádů, které nezná geografických hranic, si takový počín jistě žádalo.

Po důkladném historiografickém exkurzu z pera Alaina Demurgera následuje plejáda biografických a geografických hesel, ale i poučení o základních pojmech a událostech, jež se k této tematice vztahují. Výhodou takto uspořádaného přehledu je jistě jeho široký záběr: čtenář zde najde důkladně zpracovaná hesla týkající se řádů založených ve Svaté zemi v době křížových výprav, jako jsou johanité, němečtí rytíři, templáři či méně známé řády sv. Tomáše a sv. Lazara. Druhou podstatnou „líhni“ těchto vojensko-duchovních uskupení se pak stal Pyrenejský poloostrov, kde již ve 12. století vznikaly řády jako Calatrava, Alcántara, Avis, Santiago aj. Encyklopedie se však zaměřuje na aktivitu těchto řádů i mimo jejich původní působiště, což je charakteristické zejména pro období po konci křížáckého panství na Blízkém východě. Z tohoto důvodu jsou ve slovníku zastoupena geografická hesla od Skandinávie a Pobaltí po severní Afriku či od Svaté země až po Irsko, jež pojednávají o známých či méně známých řádových sídlech, kostelech, palácích i komendách.

Do hledáčku autorů se nedostaly pouze samotná topografie a vývoj vojenských řádů, případně jejich hlavních aktérů, ale i údaje týkající se jejich ekonomického zázemí, financování a vztahů s lokální mocí (viz např. hesla „ekonomika“, „Ordensstaat“, „vodní mlýny“ nebo dokonce „sůl“). Často jsou přítomna i pojednání o obecnějších pojmech kulturních, duchovních, sociálních a hospodářských dějin či z oblasti dějin mentalit, jako např. odvaha (s. 264), hezeze (s. 430), liturgie (s. 547), zalidnění (s. 711) apod. Publikace o vojenských řádech tak do značné míry supluje výkladový slovník k dějinám vrcholného a pozdního středověku, právě

pokus o „totální historii“ řádů však poněkud znesnadňuje orientaci v celé knize, která je na některých místech těmito hesly určitým způsobem přetížena.

V předloženém syntetickém počínu evropských rozměrů přirozeně nezůstalo stranou ani působení rytířských řádů v českém prostředí. Zpracování většiny hesel se zhostil přední tuzemský odborník na problematiku Libor Jan. Kromě obecného hesla „Čechy a Morava“ (s. 161–163) jsou z řádové perspektivy zpracovány i ostatní regiony, jako Slezsko či Kladsko, z měst je samostatná pozornost věnována Praze, Strakonici a Chomutovu, tedy významným sídlům johanitského řádu, respektive řádu německých rytířů. Z postav spatřovaných úzce s českými dějinami se do slovníku dostali panovníci Vladislav II., Přemysl Otakar II. (pod heslem „Ottokar II“, s. 673) a Zikmund Lucemburský. V tomto ohledu je poněkud zarážející absence Jana Lucemburského, jenž se výrazně angažoval ve výpravách do Pruska a aktivně podporoval řád německých rytířů (jeho jméno nefiguruje ani v heslech „Čechy a Morava“ nebo „Lucembursko“, jež jsou zaměřena spíše na topografii jednotlivých řádů). Ve slovníku je samozřejmě zpracována i problematika křížovníků s červenou hvězdou, jediného vojenského řádu založeného na našem území, a to sv. Anežkou Českou roku 1232 (s. 279–280). Z obrazových příloh se pak do knihy dostala freska sv. Jiří bojujícího s drakem ze zámku v Jindřichově Hradci, jež ilustruje článek věnovaný tomuto světcovi (s. 385).

Ačkoli se české země nemohou v této publikaci měřit rozsahem a bohatstvím hesel s jinými regiony (počínaje sousedním Polskem), jejich přítomnost v encyklopedii *Prier et combattre* poukazuje na její základní atributy. Těmi jsou především propojenost a komparace jednotlivých prostředí vojenských řádů, jejichž společným úkolem bylo šíření a obrana křesťanské víry na blízkém východě a na evropském kontinentě. Syntetický charakter a široký záběr publikace jsou pak hlavními důvody, pro které by neměla chybět v knihovních fondech našich odborných pracovišť.

JAROSLAV SVÁTEK

Stanislava NOVÁKOVÁ, *Krajířové z Krajku. Z Korutan do zemí České koruny, Veduta, České Budějovice 2010*
294 s. ISBN 978-80-86829-51-7

Krajířové z Krajku jsou v rámci značného počtu šlechtických rodů, které se již v průběhu středověku zakupují v Českém království, event. Moravském markrabství, v některých ohledech přece poněkud nestandardní. Jednak náležejí k nejstarší vlně (ponecháme-li stranou ojedinělé a krátkodobé územní zisky zahraniční šlechty ve 13. století, v jihočeské oblasti např. Pruschenků) a jednak – a to je možná podstatnější – v Čechách, resp. na českomoravském pomezí a posléze (i) v severních Čechách sídlili trvale v horizontu dvou staletí a plně se asimilovali. Počátky Krajířů v českomoravském prostoru spadají do druhé poloviny 14. století, k rozdělení do několika větví dochází ovšem až v generaci synů Wolfganga z Krajku († 1491) – v první polovině 16. století rod v českém prostředí mocensky kulminuje, zatímco druhá polovina století je ve znamení úpadku a postupného vymírání jednotlivých větví.

Psát dějiny rodu Krajířů je úkol stejně záslužný jako nesnadný – což je ostatně případ všech rodů shora naznačeného typu, kdy největší slabinou bývá uzavření výkladu (úhlu pohledu) do „národního“ rámce. V případě monografií z jazykově německých oblastí (drtivá většina zahraničních rodů přichází do českého prostředí právě odtud) lze jako důvod (jakkoli chatrný) chápat jazykovou bariéru, v případě českých badatelů ve vztahu k německy psané literatuře však (i) tento argument odpadá, a lze tak jen litovat příležitostí ne docela využitých. To platí i o pojednávané knize – autorka cituje genealogická kompendia 19. století a neevduje ani základní aktuální rakouskou literaturu (mám na mysli minimálně práce Friedricha Wilhelma Leitnera, především pak *Die Herren von Kraig. Eine genealogische Skizze zu den Erbtruchsessen in Kärnten*, Archiv für Diplomatik 46, 2000, s. 225–276); jakkoli oceněnihodné jsou archivní rešerše, které si pro potřeby své práce nechala zpracovat v Rakousku a Slovinsku, z hlediska uživatele knihy pozbývají paušální odkazy tímto směrem smysl. Z domácí literatury by autorce neměly uniknout alespoň dvě speciálně Krajířům věnované práce (Robert Šimůnek, *Pozůstalost Wolfganga z Krajku († 1491). Sídelní, krajinná*